

วัยเด็กที่ปรียกแตกร้าวกับวัฏจักรความเหลื่อมล้ำ
ทางออกจากภพชาติแห่งความทุกข์ยากของชาติ

โดย

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี
ประธานกรรมการมูลนิธิเด็ก

ปาฐกถาในการเปิดงาน ๔๐ ปี มูลนิธิเด็ก

๑๑ มกราคม ๒๕๖๓

๑.

มูลนิธิเด็กกับเด็กในสถานะที่ยากลำบาก

มูลนิธิเด็กดำเนินงานมาครบ ๔๐ ปี เต็ม ในการเยียวยาเด็กที่ตกทุกข์ได้ยาก โดยการช่วยเหลือสงเคราะห์ รับเลี้ยงดูเด็กที่บ้านทานตะวัน และจัดการศึกษาทางเลือกที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

อาจถือได้ว่ามูลนิธิเด็กเป็นองค์กรแรกๆ ที่ขับเคลื่อนแนวคิดเรื่องการศึกษาทางเลือก มูลนิธิมีปรัชญาการศึกษาที่ต่างไปจากการศึกษากระแสหลัก การศึกษากระแสหลักมีแนวคิดแบบแยกส่วน คือแยกระหว่างชีวิตกับการศึกษา โดยจัดการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งแยกจากชีวิตเป็นเรื่องต่างหาก แต่มูลนิธิมีแนวคิดแบบบูรณาการ ที่บูรณาการระหว่างชีวิตกับการศึกษา หรือการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

ชีวิตมีมิติต่างๆ มากมาย ที่นอกเหนือไปจากการท่องวิชา เช่น อารมณ์ความรู้สึก ความชอบ หรือความถนัดที่แตกต่างกัน สังคม ศิลปะ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การทำงาน เป็นต้น

โดยเฉพาะเด็กๆ ที่ได้รับความบาดเจ็บทางจิตใจมาจากครอบครัว เช่น ความยากจน การถูกทอดทิ้ง พ่อแม่หย่าร้าง หรือทะเลาะกัน หรือพ่อแม่ตายแต่้วยเด็ก หรือได้รับทารุณกรรมจากการเลี้ยงดู ้วยเด็กที่ปรียแยกแต่กร้าวเหล่านี้ต้องการการเยียวยา ถ้าโรงเรียนไม่สนใจภูมิหลังทางสังคม และจิตใจของเด็กๆ เอาแต่เร่งรัดครัดเคร่งในการท่องจำวิชา ยิ่งสร้างแรงกดดันให้ชีวิตวัยเยาว์ปรียแยกแต่กร้าวยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการขาดความมั่นคงทางจิตใจ อันมีผลทางลบตามมหาศาล เช่น ความล้มเหลวในชีวิตการงาน สุขภาพไม่ดีมีโรคภัยต่างๆ มีทัศนคติและพฤติกรรมทางลบต่อสังคม เป็นต้น

โรงเรียนหมู่บ้านเด็กจึงเน้นเรื่องความรัก เสรีภาพ ชีวิต และสังคม เพื่อเยียวยาวัยเด็กที่ปรียแยกแต่กร้าว อันเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูที่ไม่เอื้ออำนวยและสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูง

มูลนิธิเด็กตระหนักดีว่า แม้คนทำงานในมูลนิธิจะมีจิตใจและอุทิศตัวเพียงใด และได้รับการสนับสนุนจากพี่น้องคนไทย ทั้งเป็นรายบุคคล องค์กร บริษัท ห้างร้านต่างๆ ค่อนข้างดีเพียงใด การกระทำของเรา ก็เปรียบประดุจหยดน้ำในมหาสมุทรแห่งปัญหาวัยเด็กที่ปรียแยกแต่กร้าวอันมหาศาลในสังคมไทย

แต่ในความเล็กของมูลนิธิเด็กดังกล่าว มีความใหญ่บางอย่าง

ในฐานะที่ได้ร่วมงานมาตั้งแต่ต้นเป็นเวลายาวนานถึง ๔๐ ปี ผมเห็นความใหญ่ของจิตใจของบุคคลที่ริเริ่มและมีฉันทะวิริยะต่อเนื่องยาวนานเพื่อเด็ก โดยเฉพาะคู่สามีภรรยา **“พิภพ-รัชนิษฐไชย”** ผมพอมีความสามารถแยกแยะของจริงและของปลอม บางคนอาจจะหลอกผมได้เป็นครั้งคราว แต่ที่จะหลอกลงต่อเนื่องยาวนานถึง ๔๐ ปี คงเป็นไปได้ กาลเวลาอันยาวนานพิสูจน์ว่าสองสามีภรรยา หรือภรรยาสามีคู่นี้เป็นของจริง ที่มีจิตใจรักเด็กอย่างแท้จริง และได้เดินทัพทางไกล (Long March) เพื่อเด็กไทยมาตลอดเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ

ความจริงทำให้เกิดความเห็นใจ

๔๐ ปี ของความจริงใจเพื่อเด็กไทยของมูลนิธิเด็ก น่าจะพอก่อให้เกิดความเห็นใจจากสังคมในวงกว้าง นี่เป็นที่มาของการจัดงาน ๔๐ ปี มูลนิธิเด็กในคราวนี้

ที่ว่าเห็นใจนั้น ไม่ใช่เห็นใจมูลนิธิเด็กซึ่งเป็นเรื่องเล็ก แต่เห็นใจที่ใหญ่กว่านั้นคือ เห็นใจวัยเด็กที่ปรียกแตกร้างจำนวนมหาศาล และผลทางลบอันใหญ่โตมโหฬารที่มีต่อสังคมทั้งหมด

๒.

ความรู้ใหม่เกี่ยวกับผลของวัยเด็กที่ปรแยกแตกร้าง

เมื่อมูลนิธิเด็กเริ่มทำงานเมื่อ ๔๐ ปีก่อน เรามีเพียงภาพใหญ่ หรือมหภาคในความรู้ความเข้าใจว่าเด็กที่ยากลำบากและประสบความทารุณโหดร้ายในชีวิตมีจำนวนมาก จะมีปัญหาร้ายแรงในชีวิตและสังคมต่อไปถ้าไม่ได้รับการเยียวยา เราจึงทำงานเชิงเยียวยา แต่ในช่วง ๔๐ ปี ที่ผ่านมาจากการวิจัยทำให้มีความรู้ในรายละเอียดถึงผลร้ายวัยเด็กที่ปรแยกแตกร้างอย่างมหาดศาล จนอาจสรุปได้อย่างหนึ่งว่า

โรคเกือบทั้งหมดที่ผู้ใหญ่เป็น เช่น มะเร็ง โรคหัวใจ เบาหวาน โรคเกี่ยวกับภูมิคุ้มกัน เช่น รุห์มาตอยด์ เอสแอลอี โรคเกี่ยวกับสมอง เช่น โรคซึมเศร้า มีปัจจัยเริ่มต้นมาจากชีวิตวัยเด็กที่ปรแยกแตกร้าง

ขออ้างหนังสือเพียง ๒ เล่ม ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ สำหรับผู้ที่ยังไม่ทราบและต้องการศึกษาค้นคว้าต่อไป คือ

๑. CHILDHOOD DISRUPTED : How Your Biography Becomes Your Biology, and How You Can Heal โดย Donna Jackson Nakazawa
๒. NURTURING RESILIENCE : Helping Clients Move Forward from Developmental Trauma, AN INTEGRATED SOMATIC APPROACH โดย Kathy L.Kain and Stephen J. Terrell

ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับวัยเด็กที่ปรแยกแตกร้าง มีผลต่อพัฒนาการของสมอง ระบบประสาท ต่อมเอ็นโดไครน์ และอวัยวะต่างๆ อย่างมหาดศาล ซึ่งมีผลต่อสุขภาพทั้งกายและใจ และสังคม ซึ่งรวมทั้งอารมณ์ความรู้สึก การรับรู้ความเป็นไปหรือความจริงรอบตัวที่เบี่ยงเบนไป รวมทั้งสัมพันธ์ภาพในตัวเอง และกับภายนอก ที่ไม่บรรสานสอดคล้อง (Harmony) นำไปสู่ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ และทุกข์ทางสังคมอย่างใหญ่หลวง เป็นความรู้ใหม่ที่ช็อคโลก เพราะสั่นสะเทือนความเชื่อและการปฏิบัติเก่าๆ เกี่ยวกับการแพทย์ การศึกษา การเลี้ยงดูเด็ก ระบบเศรษฐกิจ และสังคมทั้งหมด

ก่อนอื่นต้องเข้าใจว่าระบบร่างกายของผู้ใหญ่และเด็กเล็กไม่เหมือนกัน ระบบของผู้ใหญ่นั้นเหมือนเครื่องเคราต่างๆ มันประกอบกันเข้าที่แน่นหนาแข็งแรงแล้ว ถึงมีอะไรมากระทบนิด กระทบหน่อยก็อาจไม่เป็นไร

แต่เด็กเล็กตั้งแต่ในครรภ์จนถึงเกิดมาหลายขวบ อยู่ระหว่างการประกอบเครื่อง ยังอยู่ระยะ พัฒนาการ อะไรๆ ยังไม่เข้าที่เข้าทาง โครงสร้างสมองการทำงานของระบบประสาทที่กำลังก่อตัว ประสานกับการทำงานของอวัยวะต่างๆ รวมทั้งต่อมเอ็นโดไครน์ และระบบภูมิคุ้มกัน ถ้ามีอะไรมา กระทบแม้นิดหน่อย ก็ทำให้พัฒนาการเหล่านี้บิดเบือนไปได้ง่ายๆ เช่น โครงสร้างของสมอง การเชื่อมต่อของเส้นใยเซลล์สมองที่จะฟอร์มโปรแกรมต่างๆ ประจุโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้เบี่ยงเบน ไปจากที่ควรจะเป็น ที่ร้ายคือมีผลต่อยีนด้วยโดยปรากฏการณ์ที่เขาเรียกว่า Epigenetic หรือเหนือ ยีน คือไม่ได้เปลี่ยนที่ตัวยีนโดยตรง แต่ไปมีผลต่อกลไกที่มาปิดเปิดสวิตช์ยีน ให้อินตัวใดตัวหนึ่ง ทำงานหรือไม่ทำงาน ซึ่งทำให้ระบบสมองและร่างกายรวนเรบิดเบี้ยวไปจากปกติ **ทำให้เกิดโรค อะไรๆ ก็ได้** และยังถ่ายทอดจากแม่สู่ลูกได้ด้วย

ด้วยการปรับแยกแแตกร้าวของระบบทั้งหมดในตัวเด็กเล็ก จึงไม่แปลกที่ ความ กระทบกระเทือนในเด็กเล็ก นำไปสู่การเกิดโรคในผู้ใหญ่ทุกชนิด ทั้งที่รู้จักชื่อและไม่รู้จักชื่อ เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง โรคมะเร็ง โรคอ้วน โรคภูมิแพ้ต่างๆ รวมทั้งหืด รูมาตอยด์ เอสแอลอี โรคซึมเศร้า โรคเจ็บปวดในกล้ามเนื้อโดยไม่ปรากฏสาเหตุ โรคระบบทางเดินอาหาร โรคอ่อนเพลีย เรื้อรัง โรคไม่มีความสุขในตัว โรครุนแรงทำร้ายตัวเอง หรือทำร้ายผู้อื่น ดังที่แม่ของผู้ต้องหาม่าหั้น ศพ ที่เป็นข่าวโด่งดังเมื่อเร็วๆ นี้ สารภาพว่าเป็นความผิดของตนเอง ที่เลี้ยงลูกมาด้วยความ โหดร้าย และเราจะเข้าใจว่าทำไมในประเทศสหรัฐอเมริกา จึงมีการกราดยิงฝูงชนโดยไม่มีเหตุผล และว่าทำไมคนอเมริกันประมาณ ๑๐๐ ล้านคน ตัดยาแก้ปวดประเภทโอปิออยด์ และเสียชีวิต เพราะใช้ยาแก้ปวดเกินขนาด ปีละประมาณ ๖๐,๐๐๐ - ๗๐,๐๐๐ คน ทั้งนี้เพราะการเจ็บปวด อย่างเรื้อรังในตัวโดยไม่ปรากฏสาเหตุ เหล่านี้เป็นตัวอย่างขนาดอันใหญ่โตมหฬารของปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากวัยเด็กอันปรับแยกแแตกร้าว

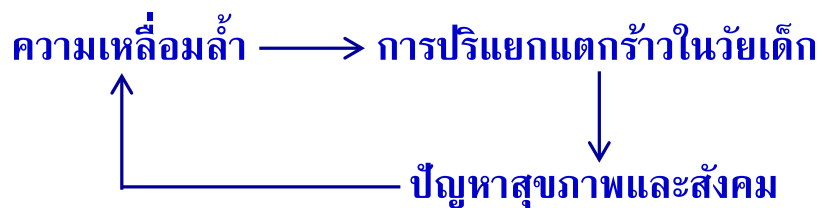
ย้อนกลับไปกล่าวถึง ประเภทและขนาดของปัญหาที่กระทบเด็กเล็ก ที่เริ่มต้นตั้งแต่อยู่ใน ครรภ์มารดา ก็จะทำให้เห็นว่ามีได้มากมายเหลือหลายสุดประมาณ ความเครียดเป็นปัญหาใหญ่ของคน ทั้งโลกไม่ว่าคนจนหรือรวย ความเครียดในครอบครัวไปมีผลต่อเด็กในครรภ์ แม่ที่มีความเครียดใน ตัวจะผลิตสารเคมีความเครียด (Stress chemicals) ไปกระทบเด็ก กระแสความเครียดในตัวแม่ เช่น การติ่งตัวของกล้ามเนื้อ จังหวะการเต้นของหัวใจ ก็ไปมีผลต่อเด็กในครรภ์ เด็กที่เกิดจากแม่ที่ มีความเครียดจะตัวเล็ก และเกิดการปรับแยกแแตกร้าวในระบบของตนเอง

เด็กที่เกิดมามีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ เพราะทุกข์โภชนาการในแม่ก็ดี หรือเพราะความเครียด ของแม่ก็ดี เมื่ออายุ ๔๐ - ๕๐ ปี จะป่วยเป็นโรคหัวใจ เบาหวาน มะเร็ง ดร.Baker ชาวอังกฤษที่ ค้นพบเรื่องนี้ได้รับรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้าฯมหิตลเมื่อหลายปีมาแล้ว

การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องมีมากมายหลายชนิด เช่น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูไม่ให้ความรักความเอาใจใส่ต่อเด็กเพียงพอ แสดงความรุนแรงต่อเด็กทางกายหรือวาจา พ่อแม่ทะเลาะกัน ขี้เหล้า หย่าร้าง ล้มตายตั้งแต่ลูกยังเล็กๆ พ่อหรือแม่ไปมีแฟนใหม่ ทารุณกรรมทางเพศต่อเด็ก รวมทั้งการขาดอาหาร อุบัติเหตุ การเจ็บป่วยบ่อยๆ ในวัยเด็ก ต่างๆ เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความปริแยกแตกร้างในช่วงพัฒนาการของเด็กเล็ก

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางลบที่พ่อแม่มีต่อลูกมาจากหลายทาง เช่น พ่อแม่ของพ่อแม่ เลี้ยงลูกมาอย่างไร อันสร้างโครงสร้างทางสมองที่มีปัจจัยต่ออารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมของพ่อแม่ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความเป็นไปของสังคม ทั้งหมดเชื่อมโยงกันไปหมดเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กเล็ก

ความยากจนเพิ่มความกดดันให้ครอบครัว เช่น ทั้งพ่อทั้งแม่ต้องไปรับจ้าง ไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูก พ่อต้องเร่ร่อนหางานทำ ครอบครัวไม่อบอุ่น ความยากจนไม่มีจะกินทำให้เกิดความเครียด อารมณ์เสียและไปลงที่ลูก ผมเคยเดินผ่านสลัมไปทำงานที่ศิริราชทุกวัน เคยเห็นลูกวิ่งตามแม่จะไปตลาด แม่หันมากระต๊อบ การตามแม่ไปตลาดเป็นความสุขของเด็ก แต่ก็เป็นไปได้เสียแล้วยามที่แม่อารมณ์เสีย อีกรายหนึ่งเด็กเล็กนั่งร้องไห้บนแคร่ไต้ต้นไม้กำลังถูกแม่ตบตีอยู่ ถ้าความจนความเหลื่อมล้ำครอบงำสังคมไทยอยู่ โศกนาฏกรรมต่อเด็กจะมากมายมโหฬารเพียงใด

สมการหรือวงจรแห่งความเหลื่อมล้ำและวัยเด็กที่ปริแยกแตกร้าง อันหมุนวนเป็นปัจจัยการต่อกัน อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

สังคมที่มุ่งแต่ประสิทธิภาพทางจีดีพี แต่ไม่ได้เน้นที่สุขภาวะของประชากรเป็นเหตุแห่งความเครียดเต็มโลก สังคมที่ขาดความเป็นธรรมมีความเหลื่อมล้ำอย่างสุดๆ น่าจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กเล็กอย่างสำคัญและมีผลไปมาต่อกัน กล่าวคือความเหลื่อมล้ำก่อให้เกิดวัยเด็กที่ปริแยกแตกร้าง วัยเด็กที่ปริแยกแตกร้างทำให้เกิดปัญหาสุขภาพและสังคม ปัญหาสุขภาพและสังคมนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ กลายเป็นวงจรแห่งความเหลื่อมล้ำและวัยเด็กที่ปริแยกแตกร้างอันหมุนวนไม่มีทางออก ดังนั้นจึงมี**ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าการลงทุนในเรื่องเด็กปฐมวัยเป็นเครื่องมือลดความเหลื่อมล้ำ**

ไม่เป็นการเสียวิสัยที่นักเศรษฐศาสตร์จะคำนวณว่า วัลย์เด็กที่ปรับแยกแต่กร้าวก่อความเสียหายให้แก่ประเทศเป็นมูลค่าปีละเท่าไร และการลงทุนเพื่อเด็กปฐมวัยน้อยนิดเพียงใดเมื่อเทียบกับความเสียหาย คิดเป็นกำไรหรือที่พันเปอร์เซ็นต์ ไม่มีการลงทุนทางธุรกิจใดๆ ที่มีกำไรขนาดนี้ เท่ากับการลงทุนพัฒนาการเด็กปฐมวัย

๓.

การใส่ใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยนำไปสู่ปัญญาใหม่

ที่สำคัญที่สุดก็คือ การลงทุนพัฒนาการเรื่องเด็กปฐมวัย จะทำให้คนไทยทุกคนฉลาดขึ้น และฉลาดร่วมกัน เป็นการปฏิวัติทางปัญญา กล่าวคือปัญหาทางโครงสร้างของสังคมไทยที่ถักทอ กันอย่างแน่นหนาทำให้เหมือนข่งที่กักขังไว้ให้จิตตีกันหาทางออกไม่ได้ ปัญหาทางโครงสร้าง อย่างไม่หนึ่ง คือ **โครงสร้างทางความคิด**

สังคมไทยมักคิดว่าดีชั่วเป็นเรื่องส่วนบุคคลหรือเชื่อว่าเป็นกรรมเก่า ขาดความเข้าใจว่า ระบบหรือโครงสร้างเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของบุคคลและองค์กรอย่างสำคัญ ทำให้เฟงเลี้ยง ประนามหรือเกลียดชังหรือซ้ำเติมให้ปัญหารุนแรงขึ้น เช่น คิดว่าคนจนจนเพราะเป็นคนไม่ดี จึง เกลียดและดูถูกคนจน แต่ในความเป็นจริงคนจนจนเพราะโครงสร้างที่ขาดความเป็นธรรมในสังคม การเกลียดดูถูกเหยียดหยามคนจนโดยไม่คิดแก้ไขโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม ทำให้ออกจากโครงสร้าง ที่ทำให้ยากจนไม่ได้ แต่ยิ่งเกิดความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และความรุนแรงมากขึ้น

หรือตำรวจที่อยู่ในโครงสร้างที่บีบคั้น ทำให้มีพฤติกรรมที่ชาวบ้านเกลียดชัง ตำรวจเองก็ เครียดและฆ่าตัวตายกันมาก มีใครสงสารและเห็นใจตำรวจบ้าง แต่มีโครงสร้างอย่างอื่น เช่น ใน ระบบความยุติธรรมชุมชน ซึ่งเป็นความร่วมมือกันทางราบ ชาวบ้านกลับรักตำรวจ และตำรวจเอง ก็มีความสุขความสร้างสรรค์ เป็นโครงสร้างที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ชนะร่วมกันหรือ วิน - วิน แต่ เป็นเพราะสังคมไทยขาดความคิดเชิงระบบและโครงสร้าง จึงตกอยู่ในระบบและโครงสร้างที่บีบคั้น โครงสร้างเหล่านี้เปรียบเหมือน “ข่ง” ที่กักขังคนไทยไว้ให้จิตตีกันเอง โดยไม่หาทางออกจากข่ง

แต่ทำความเข้าใจเรื่องวัยเด็กที่ปรักปรำแตกร้างมีผลกระทบต่อโครงสร้างของสมอง ระบบประสาท ระบบร่างกาย นำไปสู่พฤติกรรมและสุขภาพที่เปราะบาง อันก่อให้เกิดทุกขภาวะต่อบุคคล และสังคมอย่างมหาศาล จะทำให้เข้าใจว่าบุคคลไม่ได้ดีชั่วเพราะความตั้งใจของตนเองสักเท่าใด ส่วนใหญ่ถูกกำหนดมาจากระบบและโครงสร้าง จะทำให้เกิดความเห็นใจ ลดความเกลียดชัง และขัดแย้ง แต่แก้ไขเชิงระบบและโครงสร้าง

ตรงนี้จะป็นปัญหาที่เข้าถึงความจริงอันยิ่งใหญ่

"ความจริงย่อมมีชัยเหนือทุกสิ่ง" จารึกศิลาของพระเจ้าอโศกมหาราช

การเข้าถึงความจริงจะทำให้เกิดสิ่งที่ถูกต้องตามมาเป็นลำดับ จนมีผลกระทบต่อสังคมทั้งหมด

เรื่องเด็กปฐมวัยจึงเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การพัฒนาทั้งหมด (Early childhood is a Bridge to total development)

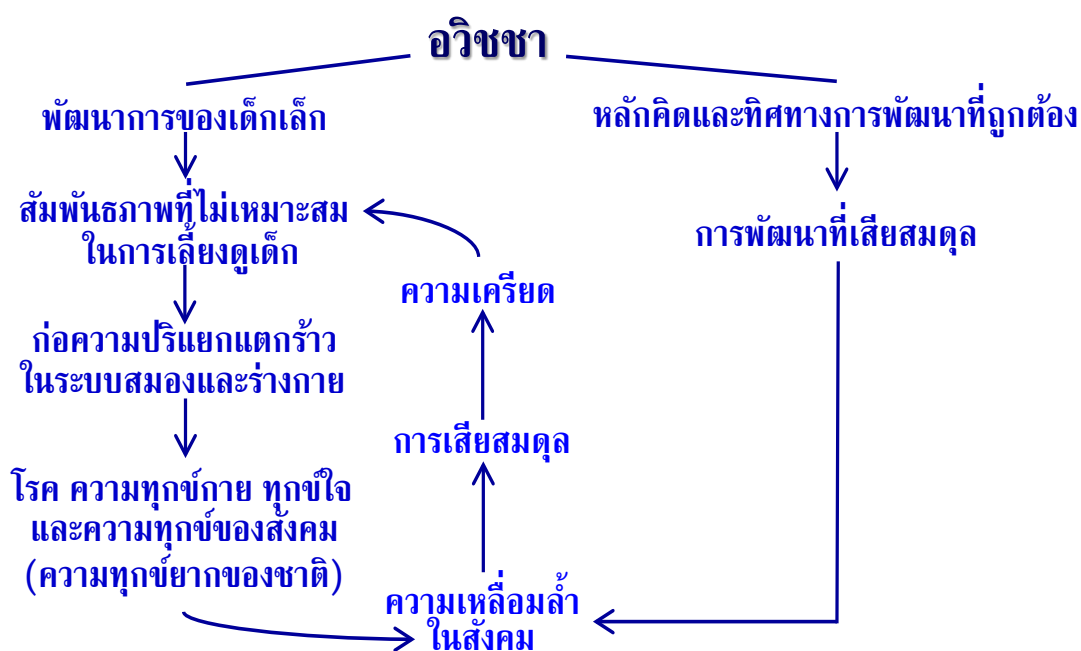
ฉะนั้นเรื่องเด็กเล็กจึงไม่ใช่เรื่องเล็กๆ แต่เป็นสะพานเชื่อมไปสู่เรื่องใหญ่ที่สุด คือเรื่องอนาคตของมนุษยชาติทั้งหมด

๕.

ปฏิจสมุขปาทแห่งความทุกข์ยากของชาติ

ถ้าจะเลียนแบบห่วงลูกโซ่แห่งความทุกข์ตามหลักทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า **ปฏิจสมุขปาท** ท่านเริ่มที่**อวิชา** ความไม่รู้หรือความหลงไป ว่าเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์

สาเหตุแห่งภพชาติ หรือวงจรแห่งความทุกข์ยากของชาติ และมนุษยชาติที่หมุนวนไปไม่รู้จบอยู่ที่**อวิชา**หรือความไม่รู้ ไม่รู้อะไร ไม่รู้ในการพัฒนาการของเด็กเล็ก และไม่รู้ในหลักคิดและทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง ไม่รู้แยกเป็นสอง แต่จะส่งผลมาบรรจบกัน ตามรูปข้างล่างดังนี้ กล่าวคือ

วงจรแห่งความทุกข์ยากของชาติอันหมุนไปไม่รู้จบ

อวิชาในพัฒนาการของเด็กเล็ก → สัมพันธ์ภาพที่ไม่เหมาะสมในการเลี้ยงดูเด็ก →
→ ก่อความปรีแยกแตกร้างในระบบสมองและร่างกาย → ก่อให้เกิดโรค ทุกข์กาย ทุกข์ใจ
ทุกข์ทางสังคม (ความทุกข์ยากแห่งชาติ) → ความเหลื่อมล้ำในสังคม → การเสียมดุล →
→ ความเครียด → สัมพันธ์ภาพอันไม่เหมาะสมในการเลี้ยงดู → ... หมุนวนกันไปไม่รู้จบ

อวิชาในหลักคิดและทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง → การพัฒนาที่เสียมดุล → ก่อให้
เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม → เข้าสู่วงจรหรือสมการ วัยเด็กที่ปรีแยกแตกร้าง ↔ ความ
เหลื่อมล้ำในสังคม → ...

ทั้ง ๒ วงจรเข้ามาบรรจบกัน เร่งให้ภพชาติแห่งความทุกข์ยากของชาติหมุนแรงขึ้นอย่างไม่รู้จบ นี่อาจเรียกว่า**ปฏิจสมุปบาทแห่งความทุกข์ยากของชาติ**

ที่กล่าวนี้อย่างสังเขป อาจยังยากที่จะเข้าใจแจ่มแจ้ง ผู้รู้และนักปราชญ์อาจช่วยขยายความให้แจ่มแจ้งมากขึ้น

เมื่อเข้าใจว่าสมมติฐานของความทุกข์ยากของชาติอยู่ที่วิชาหรือความไม่รู้ การดับทุกข์ของชาติคือ**วิชา** หรือปัญญาที่เข้าใจในพัฒนาการของเด็กเล็ก และปัญญาเข้าใจในหลักคิดและทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง ปัญญาที่เข้าใจในพัฒนาการของเด็กเล็กจะนำไปสู่ปัญญาที่เข้าใจในหลักคิดและทิศทางในการพัฒนาที่ถูกต้อง

จึงกล่าวว่าการเข้าใจในพัฒนาการของเด็กเล็กจะก่อให้เกิดปัญญาใหญ่ และเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การพัฒนาทั้งหมด

๕.

ข้อเสนอของมูลนิธิเด็กต่อคนไทยทั่วประเทศ

มูลนิธิเด็ก ในฐานะที่ทำงานกับเด็กในสภาวะยากลำบากมายาวนานครบ ๔๐ ปี ขอถือโอกาสนี้มีข้อเสนอต่อคนไทยทั่วประเทศ ดังต่อไปนี้

๑. ประเทศไทยต้องมีหลักคิดและทิศทางในการพัฒนาประเทศใหม่ เพราะหลักคิดและทิศทางในการพัฒนาในกระแสโลกปัจจุบันนำโลกไปสู่การเสียสมดุลในทุกมิติ การเสียสมดุลส่งกระแสความเครียดไปทั่วโลก กระทบชีวิต จิตใจ ร่างกาย สังคม ของมนุษยชาติทั้งหมด ตลอดจนสรรพสัตว์ และธรรมชาติทั้งปวง ความเครียดกระทบโครงสร้างของสมองของเด็กในครรภ์และเด็กเล็ก ตลอดจนอวัยวะต่างๆ ทำให้เกิดโรคทั้งทางกายและทางใจ และสภาวะไร้ความสุขในผู้ใหญ่อันมีผลวนกลับมาที่เด็ก วนเวียนไปทุกภพชาติ มนุษย์ไม่สามารถหลุดจากวัฏฏะของวงจรชีวิตแห่งความเครียดและทุกข์ภาวะเช่นนี้ได้ ถ้าหลักคิดและทิศทางการพัฒนายังไม่เปลี่ยน

๒. หลักคิดการพัฒนา ปัจจุบันอาจเรียกว่าลัทธิเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่สมเหตุสมผลเพราะเป็นการแยกส่วน ไม่ได้คิดถึงสภาวะของคนทั้งมวลอย่างยั่งยืน เมื่อแยกส่วนก็นำไปสู่การเสียดุลยภาพ และทุกข์ภาวะ หลักคิดใหม่ในการพัฒนาต้องอยู่บนฐานความจริงตามธรรมชาติที่ว่า สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงไปสู่ความเป็นทั้งหมดหรือองค์รวมหนึ่งเดียวกัน เมื่อทุกอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องก็จะเกิดบูรณภาพและดุลยภาพ บูรณภาพและดุลยภาพคือความสงบปรกติสุข หรือสภาวะของคนทั้งมวลและสรรพสิ่ง หลักคิดนี้คือการพัฒนาอย่างบูรณาการและสมดุลเพื่อสภาวะของคนทั้งมวลและสรรพธรรมชาติ ความสมดุลจะลดความเครียดในสังคม เปิดโอกาสให้เด็กในครรภ์ มารดาและเด็กปฐมวัยได้มีพัฒนาการตามปรกติ สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สุขภาพดีทั้งกายใจ สามารถสร้างสังคมที่มีคุณภาพ หลุดพ้นจากการหมุนเวียนแห่งภพชาติที่เต็มไปด้วยทุกข์ภาวะ ตามที่กล่าวถึงในข้อ ๑

หลักคิดและทิศทางการพัฒนาใหม่นี้ ซึ่งอาจเรียกว่าการพัฒนาอย่างสมดุลเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งมวล ต้องการความเข้าใจอย่างกว้างขวางและพัฒนารายละเอียดสู่การปฏิบัติ

๓. เรื่องเด็กเล็กเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การพัฒนาทั้งหมด ขอให้ทุกท่านใส่ใจเรื่องพัฒนาการของเด็กเล็ก และทำความเข้าใจเรื่องวัยเด็กที่ปรแยกแวกร้างวาคืออะไร และนำไปสู่ความเสียหายใหญ่โตมหาศาลเพียงใด ความรู้นี้จะนำท่านเข้าไปสู่ความคิดใหม่อันเป็นความคิดใหญ่ เพื่อก้าวล่วงทุกขภาวะของตัวท่านเองและสังคม

๔. กลุ่มและเครือข่ายทางวิชาการควรลงมือทำงานอย่างจริงจัง ในการค้นคว้าหาความรู้ให้หมดทั้งโลก เกี่ยวกับวัยเด็กอันปรแยกแวกร้างวาคืออะไรและนำมาเผยแพร่อย่างกว้างขวางให้รู้กันอย่างทั่วถึงทั้งชาติ โดยทุกช่องทางสื่อสาร รวมทั้งโดยทางสื่อดิจิทัล

๕. ผู้ปฏิบัติทั้งหลายเกี่ยวกับคุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว อาทิเช่น ครอบครัว ผู้ดูแลเด็ก ระบบสุขภาพ ระบบการศึกษา องค์กรชุมชนท้องถิ่น ควรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กมาสนับสนุนการปฏิบัติให้ได้ทั่วถึงและมีคุณภาพดี

๖. องค์กรนโยบาย องค์กรสนับสนุนทางนโยบาย และองค์กรวิชาการเกี่ยวกับคุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว ควรทำนโยบายและแผนแห่งชาติ เรื่อง คุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ โดยอาจมีพระราชบัญญัติเป็นเครื่องมือและควรมีกองบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์หรือสัมฤทธิศาสตร์ที่ขับเคลื่อนนโยบายและแผนไปสู่สัมฤทธิผลได้จริง

๗. คนไทยควรรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม มูลนิธิ สมาคม สถาบันเล็กๆ ที่ทำงานส่งเสริมคุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในพื้นที่ทุกตำบล โดยโยงนโยบายและวิชาการมาสนับสนุนผู้ปฏิบัติการทำงานนี้จะก่อให้เกิดความสุข ปัญญา และความสร้างสรรค์แก่ตัวท่านเอง และนำประเทศไทยออกจากภพชาติของความทุกข์ยากแห่งชาติ

๘. เครือข่ายถักทอพลังบวกในสังคมไทยทั้งหมดตามที่กล่าวถึงใน ๗ ข้อข้างต้น ควรแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวงการนานาชาติด้วย เพราะมนุษยชาติทั้งหมดต้องพ้นจากทุกขภาวะร่วมกัน

ในโอกาสทำงานมาครบ ๔๐ ปี ของมูลนิธิเด็ก มีข้อเสนอต่อเพื่อนคนไทยทั้งประเทศไว้ ๘ ประการ ด้วยความเคารพ ฉะนี้ และยังคงขอเป็นส่วนหนึ่งแม้เล็กน้อยเพียงใดที่จะร่วมกับเพื่อนคนไทยทั้งหมด เดินไปบนวิถีทางที่เชื่อว่าจะเป็นทางออกจากภพชาติแห่งความทุกข์ยากของชาติและของมนุษยชาติ สืบไป